

ТӨРЭЭН ЧҮРТКА ХӨЙ ДҮКТҮ, СҮТТҮ, ЭЫТТИ БЭЭР ДЭЭШ

Эрзин районун ажылчы чоннары чеди чыл планын бирги чылы—1959 чылда күрүнөгө мал ажылынын продуктуларын бээр талазы-биле улуг тикделгени чедип ап турар.

Район бо чылын күрүнөгө 123 тонна 500 кг дүк садар планын июнь 30-ге чедир 124 тонна 930 кг кылдыр азы 101,7 хуу күүсеткен. Районун күрүнөгө са-дар сүдүнүн планы 220 тонна. Оон 94 тонназын чыл-дың бирги чартында дужаар турган, 150 тонназын дужааган, азы чартык чыл планын 160,8 хуу күүсеткен. Күрүнөгө садар 1100 тонна эйтти 195 тонназын чыл-дың бирги чартында күүседир турган, 390 тонназын саткан, азы планын 199,8 хуу күүсеткен.

Эрзинчилер боттарынын чедишкенинне доктаа-байн Төрөөн чуртунга мал ажылынын продуктуларын улам хөйүнү бээр дээш чаа патриотчу хүлээлгелерин ап турар: пландан ажыр 70 центнер дүктү, 600 центнер сүт-тү садар болгаш эът садарынын чыл планын сентябрь 1-де күүседир. Оон иштинде «Коммунизмге орук» кол-хоз ам 30 центнер дүктү немей садар, сүт садарынын чыл планын июль 1-ге чедир ажыр күүсеткен, ам база бир чылдың планын немей күүседир деп хүлээлгени ал-ган.

Чурукта: 1) Эрзин районун төвүнде төп белеткед пунктунун ажилдакчылары (салагай талазында) колхоз-тардан көп турар дүктөргө хүлээп алырын саядаттай, до-жан дөңгөлөш, скартап турары; 2) «Коммунизмге орук»

колхоз ажил-агый артелинин чылаачыны эш К. Нордун кол-хозтун дүктүн район төвүнде белеткед пунктунга дужа-ры-биле апар чыдары; 3) семиз күштүг шарыларын өст садар планга киирери бир талазында күрүнөгө ажытты,

ийи талазында өөшөн салгыч мал саткан, малдың баш са-нын өстүреринде планын күүсөдиринге улуг дузалыг болу-рун барымдаалаан, районун колхозтарынын күрүнөгө сат-кан бир бөлүгү шарыларын. Фото В. Укловтун.

Күрүнөгө мал ажылынын продуктуларын улам хөйүнү берээл

Совет Экилдигинин Коммунист партиянын XII съездинин төгүтүт шийтилерин амыдаага боттандырар дөш совет улус чурт-ка өстүп өрбөсүн политикаг бөл-гаш күш-ажылыг өндүрүшүн-биле ажылдап турар. Оон иштинде Эрзин районун ажилчы чоннары чеди чыл планын бирги чылы—1959 чылда мал ажылынын про-дуктуларын бүдүрерин көүдөлдөр, күртө мурнуна хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседир дөш хай-нышынныг ажилдап, чамдыкни түнөөдөрүн чедип алган.

Эрзин район областа мал ажыл-даг районунун бирөөн. Ичкан-гаш өршөчкүлөр чуртка хөй дүктү, сүттү, эйтти бээр хүлээлгелер. 1959 чылда бо сорулгаларын чедип алыры-биле сүт-баран фермаларын калдар-биле улам быжылат, түс-түс саанчыларын, каларчыларын ортуунга социалист чарыктын калбарган. Хөй ажылында хөй дүктү, эйтти алыры күртө мур-нуна хүлээлгелер күүсөдиринде алы-ла колхозтарга хөй орулганы киирер болгаш колхозчуларын ма-териалдыг чаагай амыдыларын улам бедир. 1958—1959 чылдар-дын кызынында мал кыштаа-ла-мышынын организмиг өрттө-рүгөндө түнөөдөр хөйлер кышты семиз күштүг анык-биле районга хөй кыргыздаа өртө эгелен бол-гаш үк ажилды организмиг доо-кан. Хөй бүртүздөн ортума-биле 1926 грамм дүк алынганы.

Бо чылын район кинтин-биле күрүнөгө 1100 тонна эйтти са-дар. Бо сорулгалар күүсөдир-биле ар-ыдыг эгелен 15 муң баш азы-бүтү мадарын олардыр семиз-тигеге тургускан. Ол чорук эът са-дар планын күүсөдиринде эът түнөөдөр берген. «Чаа орук» кол-хозтун күрүнөгө саткан хөйлер-нин баш бүртүзүн ортумаа дөңгө-лөш 52 кг, «Коммунизмге орук» колхозтун саткан чыгыт малынын ортумаа дөңгө дөңгөн 300 кг бол-ган.

Устүнде адынтан хемчеглерин түнөөдөр район СЭП ТК-нын инеи Плануунун ажиттында хү-нү—июнь 24-ге чедир дүк са-дын алырынын чыл планын, сүт, эът са-дын алырынын чартык чыл пла-нын күүсөдир шыдаан, а июль 1-ге чедир бо чылдың бирги чарты-нын түнөөдөр-биле алырга, дүк са-дын алырынын чыл планын 101,1 хуу, сүт садын алырынын чарты-нын

ге улуг рольдуг болуп турар. Чүт-төш айдан ала култура баазалары-га 10 удаа концерттерин, шийле-рин, 8 удаа киноларын малчынар-га көртүскөн.

Устүнде эки талагый ажилдар-биле чөргөшкүр бисте бар чы-дык четистерин дөңгөлөшөл ба-рып болбас. «Мөрөн» колхозта Төрө-Халде хөй ферманын хөй бүртүзүн алган дүктү 2 кг азып турар болза-лаа, оон эргелекчи-ни эш Адыл-оол ажилды эки орган-измде шыдааны-биле эл ферма-да хөй кыргыздаа өскө фермалар-дан озадаан. «Чаа орук» колхозта ич-ке ферманында (эргелекчи эш Тү-баччан) сүт саадыг өскө ферма-лардан кудулаан. Эш өштүгү, се-рини чылаагыраа инектерин өртө олардын семизтирин эш Тулап-чан озадааткан.

Эрзинчилер үстүнде чедип алган чүдүлгө өөжүргасе. Олар бар ар-гууларын саан көргөш, ам план-да ажыр күрүнөгө 7 тонна дүктү, 60 тонна сүттү сентябрь 1-ге чедир са-дар, эът садарынын планын сеп-тябрь 1-де 100 хуу күүсөдир деп шийтирген. Оон ийи мал че-нерин белеткээрин, мал ажилы-нын болгаш чуртала туулдары-нын планларын күүсөдирин ханды-рар. Ол болза Совет Тываның 15 чыл өмдөг районун ажилчы чо-лу-н күш-ажылыг белеттүгүжүр-каны ол болур.

Районун колхозтары ситен се-лидесинге тракторлар болгаш э-лтин ситен кестирер машиналары-биле ситен кестер бригадаларын үндүрүшкөн. Ичкан-лаа баштайгы күнөөдөр ажилдыг темини оокун болгаш организмиг өртө чүдүл-гө бар болуп турар. Ситен кестер-нин, ситен салгышыннын план-ларын чедиптирер күтсөдир алдында, ажилды баштайгы күнөө-дөр эгелеш эң организмиг, бе-неи теминде ажилдап жүрүтүт.

Ичкангаш колхозтар баштаар че-лер мал чекери белеткээр бри-гадаларын күжүг улагтылары-биле чамдык колхозчуларын ам үтө-ийиги чөргөш ажилдарында костаан, ол бригадаларга чөртүс-чөртүг.

Х. АРАЧЧАА,
Эрзин райкүсөдирин-
даргазы.

Эки ажаалга—чедишкенин хандырар

Колхозтун баштаар чери 1954 чылда колхоз бүдүрүлгесинин эң-и-чинеи ажилдап ажилы болур хөй каларчылар ажилдарын мең-дө сүмөлөн. Ол үтөдө эгелеш-ле тө-рөөн колхозумун бир кодан хөй чылын хүлөө алган, хөйжү деп хү-дүтүт ажилын бөдүрүнү амыдыраа, ажил-хөргөм-биле холбаштырып эгелеш мен.

Баштайгы үтөдө мең-дө брактан үтөдө бир кодан хөй хүлөөдир берген. Оларын бир дугаар чы-дык азыптарган, артелинин күрүнөгө эът дужаар планын киирер кыл-дыр семизтигеге тургускан, дү-жааган бис. Улантыр-ла база бир кодан хөйлерин мең-дө хүлөөдир берген. Ол кодан хөйжү амга че-дир каларын турар мен. Мең-дө ко-дан хөй хөйлер тын уксаалыг хөй-лар чүтө. Мурнуна чылдарда бир хөй бүртүздөн ортумаа-биле 1,2—1,5 килограмм дүктү кыргыз ап келген мен.

Элэн үк ажилдап келгениннин дүртүзүндө хөйүн баш сааны ө-стүрерин, эъттир, дүктүг про-дуктууун бедиринин айттырганы оң калдык, чөргөшкүр, ажил-ганын таарыштыр тургускан чүтү-ла рольдуг ойнар деп чүе прак-тиктиг ажил-чорудаткан билгени берген. Бо айттыргалар хөйжү киж-ини даярдаа ажилдарында шүүт хамааржыр.

Болууну төрөөн колхозумга хөй баш койну, элбешкилдиг дүктү бө-дөр дөш болууну-ла бүтү арталарын шыдаар план-биле ажилдап турар мен.

1957—58 чылдарын кызыны-нда бистин районун дөңгөлөшкө хөй дүк улагаткан болгаш малдын кызын бийлаан өнө берген, хо-рамчага таарыштыр турган. Колхоз баштаар черинде некеде киж-и күжү дулаамчы-лаа диледейн, ө-гүлөш ийи-биле кызы улуг харны далайдып, хөйлерин некеде че-биле хандырышкан, төртүтүгөн чам хураганларын хүлөөп ал, кы-зымиз ажилдап турган бис. Оон түнөөдөр бистен хөйлер-лаа хурааман болгаш төртүтүгөн чам мал бүртүг-биле камгалаттыган. Эрткен чылын хөйлерин олар-

Чурукта: 1) Эрзин районун төвүнде төп белеткед пунктунун ажилдакчылары (салагай талазында) колхоз-тардан көп турар дүктөргө хүлээп алырын саядаттай, до-жан дөңгөлөш, скартап турары; 2) «Коммунизмге орук»

Хөйүнү уксаазы экижиб, продуктулуу бедип турар

Эрзин районун «Коммунизмге орук» колхозунун ажил-агыйыны Сыр кол алыры хөй ажилы болуп турар. Хөйжү баш сааны өстүр-ер, оон уксаазы экижилер болгаш про-дуктууун бедилер талазы-биле хөй-жүлүг белеткен социалист хүлээ-лгелерин алган.

Колхозтун хөй ажилына ферма-зында (эргелекчи эш К. Шажээ) 32 кодан хөйлер, 4 кодан өшкүлөр бор. 1957—58 чылдарын кызыны-нда мал ажилына улуг бергелеш-кенин барымдаалаа, колхоз баштаар чери, партия өгө органи-зациясын эрткен кышка белеткелерин бүтү талазы-биле чедиптирер чө-ртүгөн. Кышка үтөдө коданлар бү-рүтүгө хүн бүрүнү кичээлгенин са-лы, харымсалгалыг активчилерин быжыткан.

Оон түнөөдөр кыштаагында хөй-жүлүг бергелер таарыштыр болгаш хөйлерин күжү улуг кудулааган. Часкаар төртүтүгөн 5008 хураган-ларын, 1070 аныларын мең-дө алган. Колхозтун бүдүрүгө планын баштаар 4958 хураганларын алыр учурулут турган. Колхоз 100 баш төртүгүр хөй бүртүздөн 100 баш хураганларын алган ол.

Хөй ажилы хөжүдери дөш хөй-жүлүгүн ортуунга калбарган со-циалист чарыктын түнөөдөр мурун хөйжүлүгүн салы көнү-дөш турар. Чикээ, хөйжү К. Кан-жы 335 хөйлер 341 хураганын. Шахтар Ховузей 354 хөйлер 361 хураганын, Буян Семис-оол 336 хөй-лер 345 хураганын бүтүн камгал-ган.

Хөй малды уксаазы экижилер оон дүктүг, эъттир продуктууун бедиринге улуг рольдуг болурун ба-рымдаалаа, ол ажилыг оон хөй-жүлүг кол кичээлгенин салып дүктү, 1956 чылда колхозка алыр дүктү, ам кошкарларын салып алган. Ам 58 баш мерикос кошкарлар бар, Хөйжү тарып боозуларынын ажилы собо-лун хөйлердин организмиг чөртү-туган. Тесте 2 ичкөк черде хөй тарып пунктуну тургускан. Эрткен чылын 3481 баш хөйлерин алыр дүктүг кошкарлар үтөдө-биле тарып боозаткан. Бо чылын төртүтүгөн бү-тү хураганларын 85 хуу хөйжү болган.

Колхоз чыл бүтүдө-ле төртүтүгөн хураганларын уксаазынын, чөртү-гүн, эр, кызын азы-биле үс-дөш, тускай коданларга тургузуп турар. Бир чыла ийи катан ху-раганлар алыры-биле өртө төрөөн хөй-лерин чамдык коданларга кошкар-ларын салгылаан.

Б. БАРЫС-ХӨӨ,
«Кызыл сыйдыс» колхозтун
хөйжү.

Партийжи-политиктиг ажилды ажил-агый сорулгалары-биле холбаштырар

Төгүдүг чеди чыл планын баштайгы чылы 1959 чылда Эр-зин районун «Кызыл сыйдыс»

колхоз ажил-агый артелинин ажил-чи-лери бүтү улустун калбарган социалист чарыкында кириш-ти-лаан, бедиткен хүлээлгелерин ал-ганнар.

Байла-ла партиянын политмасса-га ажилдарын чөртүгө некедесинде чедир тургустуган болур, кылда ажил-агыйнын түнөөдөр чедиш-кенин бөлүр деп чүвени бистин партия өгө организмигемини көм-чөлдөр ханды-биле билдирер.

Бедиткен социалист хүлээл-гелерин күтсөдиринин бүтү-ле бар ар-галарын болгаш кураамдарын ажилдарынын база оон организ-мдарынын талазы-биле алыртын партия организмигеминин бүтү ке-жигеринин, колхоз баштаар че-ринин, а ол ийишан колхозчуларын нити хураамдарына чуталажын көргөн бис.

Партия өгө организмигемини ком-мунистерин күжүг колхоз бүдү-рүлгесинин эң чутула участокта-рыг таарыштыр тургускан. Коммунистерин, комсомолчуларын болгаш келжиги эвес активтерин тургустуган 25 ийи составтыг агитаторлар дөңгөлөш ажилдап ту-рарлар. Олар боттарынын ажилын партиянын XII съездинин мате-риалдарын тайылбырлаарыгче уг-ландырышкан, ажил-агыйг чү-

гула сорулгаларын чедишкенин күтсөдиринин айттылары-биле холбаштырып турарлар.

Бо чылын эгелешинде бөөр ай са-нында бир улаа болууга артелинин партия организмигеминин нити хураамдарына колхозтун ажил-агый талазы-биле алган хүлээлгелеринин ажил-хөргө кызын кыштар бот-танын турарында дугайында нити колхозтун, кедэ ажил-агыйнын тускай өртөкчелеринин, ферма эр-гелекчилеринин ажилынын талазы-биле алыртыларын чуталажын алаа үндүргөн шийтилеринин кү-сөдирин дөш партияг контролду хүн бүтүдө боттандырып турган.

Бистин агитаторларынын чылын эгелешинде бөөр 19 катан лекция нокумчуларын, 120 катан беседа-ларын болгаш солун нокумчуларын хөй улаа чөртүгү турарлар. Партия организмигеминин хая солгун ай саанында дөңгөлөш үнү турар Фермаларда, бригадаларда, колхоз-тун төвүндө кино, концерт көр-түлгелерин чөртүгү турар болгаш зо-лук, плакат, хүлөөдөр база көр-түгүт сабырларын дөш ийишан бөс-тү агитациянын өскө-ла хөйлерин багыт эвес тургускан. Адынтан ол хөмчөгөл колхозчуларын ажил-агыйнын чаа-чаа чедишкенинне кийгирип турар.

Агитаторлар эштер Этер, Борбак-оол, Сагаачы, Дамын, Сазаа, Ма-жаа болгаш өскөдөр-лаа колхозчу-ларын ортуунга партиянын агит-массалыг, политкижииндегил ажилын күштөдирер талазы-биле кызымкай ажилдап турарын дем-дөглөөр ужурут.

Адынтан хөмчөгөлөрүн түнөө-дөр чеди чыл планынын бир ду-гаар чымынды баштайгы чартында бистер бөс-тү чедишкенин чедип алган бис. Мурнуна чылдар-га болдогга малдың баш саанын өздөш болгаш оон продуктууу элөөн бедир.

Колхоз мал өстүреринин чыл пла-нын чартык чылда ажыр күтсөт-кен. Чикээлгөргө, хөйжү 2400 баш-ка, өшкүлү 110 башка, чыгынын 147 башка ажыр күтсөткен. Бир саар инектен ортумаа-биле 1000 литр сүт саап алыр турган июнь 15-ге чедир 444 литр сүт садын-ган, бир хөйдө 1 килограмм 950 грамм дүк кыргыз алыр турган чамдык кыргыздаа 2 килограмм дүк кыргыз алынганы.

Калбарган социалист чарык-тын түнөөдөр мурун хөйжүлүгүн салы көнү-дөш турар. Мур-на хөйжү Сагаачы Дамын бир инектен ортумаа-биле июль 15-ге чедир 600 литр сүтү саап алган. Хөйжү эш Ламбикжит бир хөйдө ортумаа-биле 4 кг, Хууракай 3,5

Прт бүртүздөн 3 кг 800 грамм дүк

Бистин хөйжүлүгүн сорулгалар чүт-төш хөйжү баш сааны өстүрер эвес, харын оон-биле кыды хөйжү шынарын саймаларын, Төрөөн чурт-ка хөй дүктү бээр болур.

Мен колхозумун 2—3 хартыг анык иртерин ийи чыл чыгаш кадарып тур мен. Олар шунту бир-га салгалыг мерикостарын чүе. Кыргыла дөртө хөйжү кичиин ажилынын түнөөдөр үндүрер хөй ажилына улуг кампаныа болур. Бо чыкы кыргыздаа прт бүртүзүн ортумаа-биле 3 килограмм 800 грамм дүк алганын мең-дө өөртүгүт болган. Оон иштинде чамдык кү-рттерин дүгү 4—6 килограмм чөт-кен.

Хайнааган хөйлерин дүгү бө-дүтүн дүктүг хөйлеринин хөй болуру маанидаа чөт. Ичкан-лаа хөйжү ийи багыт ажилдар болза бисте түнөө чедип алы-мас. Кызын олардын элбешкир чөт ажилдар, калжыгач ийишан эл-ашык болуубис дөш бөдүжүгү хөргөш дүкүм-биле кыды кичи-оролданышыннын түнөөдөр иртерин күжү шыраак, дүктөр терек, артында сийдиг болуудаан. Бо дөртө анык прттер болгыт.

Мөөн сондаар шүүт чедишкенде оларын дүгү моон-лаа хөй болуру чуталаан.

Төрө-Халдун чыгыт оларларын иртерин семизтир каларын ал-ган, келер кышты хүр өрттирген,

1960 чылда улам хөй дүктү алыр дөш ажилдап турар мен.

Нарын дүктүг хөйлерин дүгү бөдүтүн дүктүг хөйлеринин чүт-төш дөш талазы-биле ажил туура эвес, а ийишан талазы-биле ба-ла дым ажыт. Ичкангаш күртөгө өк-имизарыг хөй дүктү бөөрине бол-гаш колхозка хөй орулганы кии-реринге улуг ажытты. Бистин колхозтун малында хөйүн са-ны-да хөй, оон ап турар орула-лаа артын болгыт. Мынын болгыта хөй, эки шынарыг дүк бөөр хөй-ларын көүдөлдери чутула. Аны үтө ийишан хөйлерини салы бисте сончуг эвеш. Колхозтун мал ажилынын тускай өртөкчел-дери бо ажилыг улуг кичээлгенин салып, келер күжүг хөйлерин та-рып боозуларынын планын таар-ыштыр көрөс чөртүгү. Чеди чыл планында областын колхозтарыга хөй бүртүздөн 2,5 кг дүктү кы-ргыз алыр дөш сорулгалар чедип алырына хөйүн уксаазын эки-жилер улуг ужу-дүзүлүг деп са-наар мен.

Ы. ЧЫЗЫЛАА,
«Мөрөн» колхозтун хөйжү.

ДЕМИСЕЛГЕ ЭРЗИНЧИЛЕРНИН САЛЫШКЫНЫ

Дүк—хой ажылының кол продуктузу

Мурнакчы кыргызчы

Мал ажылының бир ажык орулгалыг адыры

Бистин колхозун ахыл-агыл-ындык бол адыры мал ажылы, оон иштинде хой дүтү улут орулган берип турар. Мал ажылынын бүтү орулгалынын 67 хууну дүк ээлей турар. Мону барыккалаш, колхоз бо чылын хой кыргыздын органи-астыг эрттирерине улут күштү салган.

Хой кыргыз пунтуларын 4 келек чеге дерип тургускан, кыргыздарын баш бурунгар белет-көн. Уш пунтуларга 30 хачымат электроагрегаттарын тургускан. Бир пунтуга чүгө 70 хачымат биле кыргыз, Шүтү 10 ахыт хой хачымар ахылдан.

Кыргыздын колхоз баштаар чегинде бадылаан график-план баулар чоруткан, июнь 20-де доогу, шүтү 24417 хойларын кыргызан бис.

Шүтү чекиринг чокка алыр дош кыргызда пунтуларынга ахылдан турган хойжулар болган өскө колхозчулар шын-ла кызымат ахыл-дааннар. Хой кыргыз алек-троагрегаттарын механиктерин: Сөөкчө В. Дойба, Тыргыз-оол, Тере-Халде Байыр-оол, Эмел, Тарлашкыда Бунбай, Шакар олар-нын кызымат ахылданым дек-дегеле чогуур. Колхозтун журну-дан бөр алы-сураа үнгөн кыргыз-чы Огбен Торлик хүнде 20—38 чедир хойларын хой хачымат биле кыргыз турган. Д. Ууен, Долгар, Чатармаа мыкаш мурнакчы кыргызчулар хой турган.

Кадырган хойларын эки олар-ын семирткен, калжа-хоразмын

интин экижипкен, немеле чегер-ни таарыштыр берип турган хур-накчы хойжулар колхоза хой дү-тү бергенер. Чыжаа, хойжулар Мун-дук 776 баш бөдүүн дүтүг ирттер-ни бирөөнүн-де 2,4 кг, Чыжаат 481 ирттерин баш бүтүзүлөн баа 2,4 кг, Аранта 473 хойну баш бүтүзүлөн 2,2 кг дүтү алган.

Колхоз чакы кыргыздын түн-пелдине ортума-биле хой бүтүзү-ден 1980 грамм дүтү алган. Хура-ган дүтү-биле болган күсү агар-лашкы-биле хой бүтүзүлөн 2 кг. ахыт дүк чүгөжөк алынар. Колхоз бо чылын күрүгө 47 тонна 700 кг дүк садар планын 48 тонна 392 кг кылдыр ахыр күсөткен. Ол баа эрткен чыла күрүгө сатаан дү-тен 9 тонна 262 кг хой болган. Бо чылын саткан хой дүтүлөн 1.236.562 рубль орулга көргөн.

Хой дүтүн көздөдиринге хойлар-ын уксамын сайырадыр чорук улут ахытыг болурун практика-кергүтүп турар. Бо чылын бирги салган чартык нарын дүтүг 3057 хойларын хачылаан бис. Ору-ма-биле оларын бирөөн-де 3 кг ахыт эки шынарлыг дүтү берген.

Имчал-да хойну уксамын сай-ырадыр талам-биле ахыл бисте хожудан турарын демгелезе чогуур.

Хой дүтүлөн ангыда мал ажы-алымын продуктуларын күрүгө са-дар хүдөжөлөн колхоз баага багай өвөс күсөдир турар. Чартык чыла күрүгө 55,8 тонна эйт садар планын 61,3 тонна, 30,4 тонна сүт-тү 30,6 тонна кылдыр күсөткен бис.

Мал ажылында улут күш үер ажыларын механикастаар хечте-лер бистин аутельде чоруттумайн турар. Илангы сүт-бараан ферм-ларын механикастаашын чорут-тумайн биске инек бүтүзүлөн ортума сүт саадым чамык рай-онларын денеленден дыа вуу болуп турарын бир чылааган деп санаа чогуур. Моон сонгаар сүт-бараан фермаларын оран-са-мын экижип, чаартып кызыр болган механикастаашын чоруд-ларын кичеңтей. садыр колхоз баштаар чегинде, фермалар эр-лекчилеринин бир чугула орулгалы болуп.

Оон инай хой, инек калжаалар-ын болган малчыларын кыш-тагарында тулар чуртталга бакыч-нарын тулаларын планнарын күсөдир хечте-лер кончүг четтес чоруттуну, чамык тулаларга шуут хол дегейн турар. Чылдык баштайгы чартык өртүн турд кыныг турар чорук биске дүтүн-чиг болбас аржаж. Айыткан ту-дугларын планын мал кыштага-дымыкшымын бегинде күсөдир дош хечте-лерин алыр ужураг.

Бугу арта хечте-лерин ап тур-ган, күрүгө эйт садарын чыл планын август, сүтүн чыл планын сентябрда күсөдир бис. Хой-ларын күсүг агарлашкымын бол-ган улутым берген хураганнарын кыргыздын баа эки органиастып турган, пландан ахыр 20 центер дүтү күрүгө садарын колхозчу-лар хүдөжөн.

Д. ДАМЧАЙ,
«Чая орук» колхозтун дарганы.

Огбен Торлик—Эрзин район-нун «Чая орук» колхозунун хой-жуу болган мурнакчы кыргыз-чы. Оон хары ам 28. Ол бөдүүн угазы болган оол дүкүм-биле кады колхозтун бир колан хойн каш чылдык иштинде менди өстүрүп турар. Олар бо чылын төрөн 320 хой-ларын хураганнарын бүтүн кал-галап алганнар.

Чыл бүтү хой кыргыздын үн-диге Огбен Торлик кыргызда пунтуларга хүн бүтү ахылдар. Хой кыргыздын оон шалы-кынын, дүргенин, шынарлын кичи болган кайгаар.—Торлик-тиг бир хойну кыргыз тыртып каары оол кыргыздын баш дүтү таарынан дүргөн ийн—диги колхозчулар бо-ла магадан тургулар. Ол чүгө бо-луну колхозуна өвөс, ха-рым районун бүтү колхозта-рынга шүгүп турар кыргызчы.

Бо чылдык кыргыздын Огбен Торлик хүнде хой хачым-биле 20-ден өвөс хой кыргыз-ваан, харым чамык хүнерде 30—38 чедир кыргыз турган. Ол хой кыргыздын ангыда кыргыз дүтү кентерге санаа-рынга баа тергени.

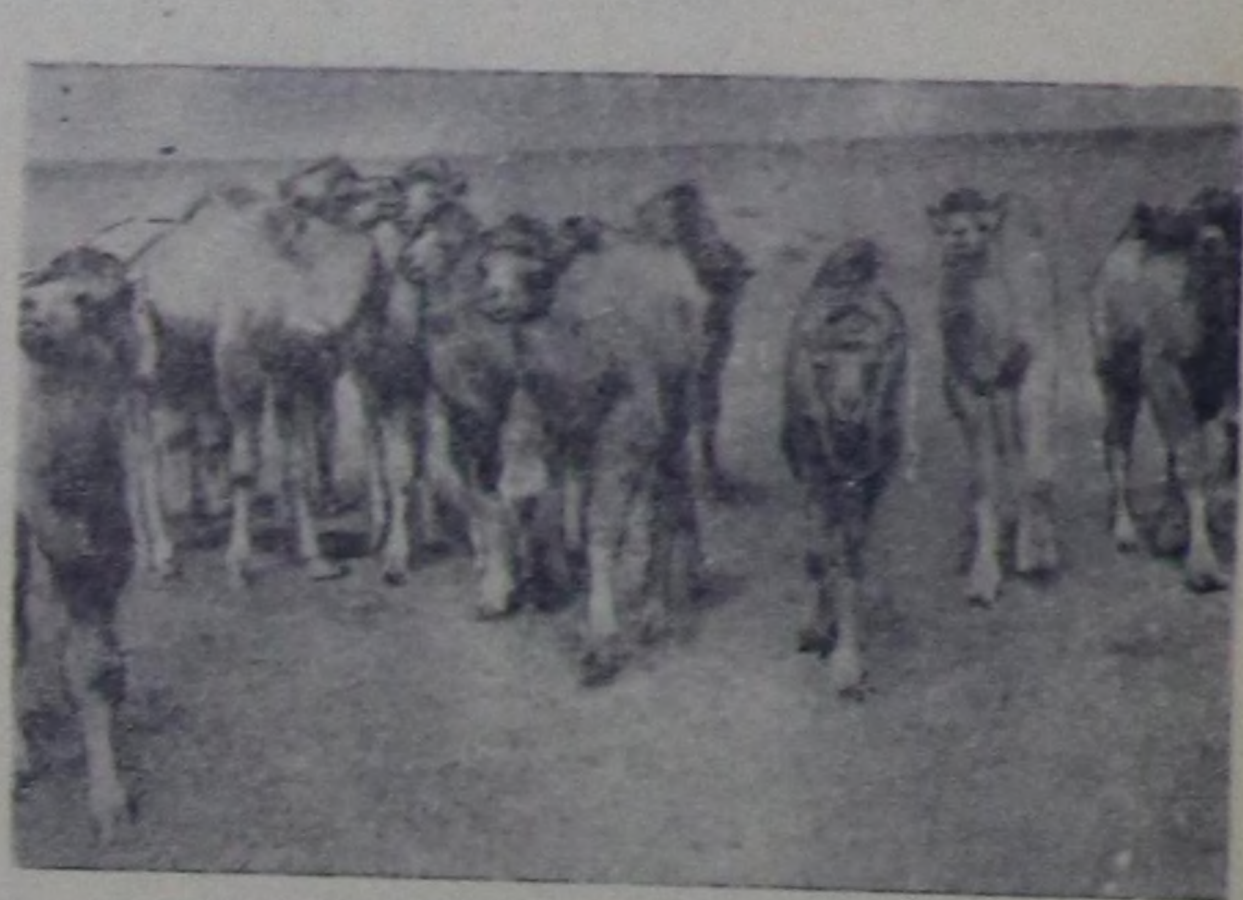
Кыргызда доостурга Торлик улаштыр сген кезиндегине турганнар. Анаа ол баа-ла тура дүшпейн ахылдар.

Шаанда кичи төрөлөрн чүгө чүк чүдүрүп ыраа-улак чегерге транспорт ахылдар дүтүг тырт-тар күштерде эд шынар мал кыл-дыр санаа чорал чүе болгай. Сөөлү үе төрөн тергелер, ша-нактаар апарган.

Оон ангыда төсө болза дүк про-дукциянын талам-биле баа бир кол ахытыг мал болуп турар. Эр-зин районун «Мерен» кезде ахыл-агыл артели төсө мал ахылыне кичеңгейн салып, оон баш санын чыл бүтүгө өстүрүп турар. Колхозта ам 99 төсөлөр, оон иштинде 20 улут адамар, 30 эгинер бар.

Төсөлөрдүн кадарчымы эш Банай Намын ол ахылдыг ам 3 чыл ахылдан турар. Төсөлөрин аха-рынга, кадарында, чаа төртүтү-ген бодаганнарын доруктурарында оон дуржулганы улут. Бо чылын төрөн 16 эгинерден 16 бодаган-нарын эш Банай менди алган бод-ган доруктурган.

Бодаганнарын чаа төртүтүген соонда ахыл, доруктурар өскө мал оолдарыга бодарга дыка бер-

Чурукта: «Мерен» колхозтун төсө кадарчымы Банай Намын-нын ажап турар бодаганнарын.

ге, оларга онза эпитг тамаарыла, дуржула негеттнер чүе деп эш Банай чугалап турар. Бодаганнар-ын нелер-биле кады чорудулар болза шуут-ла узудан ыраа чорут-кан, дедир оон калырын утуттар, ыччанган бодаганнарын ол нел-риден ады кадарып турар.

Төсөлөр эки шынарым, хожо дүтү берип турар. Колхоз бо чы-лын бир баш төсө бүтүзүлөн ор-тума-биле 5 килограмм дүтүг тыр-гып алган. Төсө дүтүлөн 30 ахыт муз рубльг ортулгалы алган.

Колхоза төсө ахылын улам инай хожударын айтырын чеди чыл планында баа көрдүтүн.

Н. МОНГУШ.

Бедик көргүзүлүг хой фермазы

Баштай кыргыз хойларын дүтү ортума-биле 2,4 кг ахыт турга, сөөлүгө эш кыргыз хойларын дүтү 1,8—1,9 килограмм ан-пайн турар. Колхоз баштаар чеге өвөс кыргыз бо пунтуга ахылдары-биле чоруткан-даа бол-за, олар бүтүн чартык хүн ахыл-даш, мылым-мылым чыдааган-биле чоруп барганнар. Ичанган сөөлүгү хүнерге чедир өскө пунту-ларга бодарга мааза кыргызтын-маа хойлар хой артык турган.

Ол ферманын хойжуларын дүтүн ангыда маддын чаш төлүн калжал-алып талам-биле баа эки түнө-лөй болганнар. Хойжу бүтүгү тө-рүтү 100 хой санында 9—10 ху-раганнарын артыкка алганнар.

Оон-биле чегерелентир колхозта партия өтө организацыйанын бол-ган баштаар чегинде ахылдар хой-жуларын хожудын бар. Ол дээр, оларын културалыг ахылдарыне сагыш салбайн турары болуп. Ба-рым хойжу өг-бүлө бүтүгү областын каныг бир солуну азы «Агита-торнун блокнотун» чамып алган.

Хойжулар колхоз төвөгө таарылыг болуп барганда чамыгаларын сүр-жүн турган алыр. Бир өвөс ичан-мас болза үр үеде келбес азы шуут келбейн баар чүл бар.

— Мээ өг-бүлө ишти «Шын», «Тыныч ахылдары» солуннарын чеге калырын өскөтөн.

— Мында силерин кергектиг ахылдар бар, ону кылып көрү-нөсө кандыгы?—деп, оон айтыр-ганнар.

— Чүү ахыл боор мынды? — Инек саары-дыр ийн. Силер чамыгарын тура салчылап өскө-болгай силер... Ичанган силерин колхоза саанчы кылар деп шын-дареленис.

— Кыбайн канчаар, саанчы-лаан харын—деп, Сагаачы Доз-зат дүтүлөн-биле чөлпөрөшкен.

Сагаачы Доззат колхоза кирген ичаналдыр саанчы болуп берген. Болуну кергектиг ахылын баа саап кылып өтөдөн. Ол улаа-дигенин саанчы өвөс, а колхозу-саанчы болуп берген. Оон амаа Ху-дел Сандин баа-ла фермага инек-кадара берген. Ичаналда оларын төрт харыг турган уруу ам фер-макы баа эд дээр саанчыларын бирөөн апарган.

Саанчы Доззат 1958 чылда 13 инектин тус бүтүзүлөн 1300 литр сүтү сагган. Ол бо чылын бөдүндө быжылаан 12 инектин бирөөнүн-тен-не ичанга чедир барык-ла 600 литр сүтү сагган дүтүг чыл тин-чүгүгө чедир 1500 литр чедирер деп хүдөжөн алган. Оон уруу 13 харыг Күндө Балчыг саада та-лаам-биле фермага үшүк чегин ээ-лөп турар. Эрткен чылын 8 инек бүтүзүлөн 1000 литр хире сүтү сагган. Чартык чыла Күндө Бал-чыг 10 инектин кайызын-ла-ла 500 литр ахыг сүтү сап алган. Чыл төвөгүгө чедир инек бүтү-зүлөн 1100 литр сүтү сап алы-рын хүдөжөн.

Малчын өг-бүлө келбес ахыме буруну-биле кырылган. Иези биле уруу инектер сагган, Саанчы амак инектерин өдөкче бөсө сүрген тур-ган.

Н. АРАНЧАА,
Эрзин район, «Кызыл сылдыс» колхоз.

Баштайгы сараат

Эрзин районун «Кызыл сылдыс» колхозу мал чегерни белет-көр комсомолчу-ахылдарын тус-кай бригаданын тургускан. Брига-данын кечигүнери шүтү зыяк оолдар, кыстар. Олар июнь 24-те ахыттын ситен кестирер машиналар-ды-биле хожу чегерде өнр чыгыс куу ситенерин кесип кырылган.

Бургаг ситенер болганда кесеп

дараан-ла удуу болуп, сарааттан турар. Июнь 25-те баштайгы са-раатты районга олар тургусканнар. Олар улаава Эрзин уунуң алаакта-рында чаа төрөк ситенерин кесер-лер.

Ол колхозтун трактор бригадасы Тес-Хемнин олагай таламында Кы-ргыз-Тей деп чеге ситен кесилген июнь 25-те эгелез. Ол бригадда

4 тракторнун үжү-биле ситен кес-тирин, бирөөн-биле бөдүрүп ту-рар. Баштайгы хүнде 13 га чегерип ситенни кескен болган хожу чегерип эрги ситенерин бургаг болганда кесери, көпөңнөп бөдери катый чо-рун турар.

Районун «Чая орук», «Мерен» колхозтарынын бригадалары ситен кесилгенде баа көргөнөр.

Д. ДАМЧАЙ,

«Чая орук» колхозтун дарганы.

Чурукта: «Кызыл сылдыс» колхозтун эш Б. Араччага удурткан комсомолчу-ахылдарын куууп, ахыттын ситен кестирер машиналар-ды-биле ситенни кестирип турары.

ситен кесер бригаданынын баштайгы сараатты тур-гускан. Фото В. Укалоштуу.

МАЛЧЫН ӨГ-БҮЛӨ

Хүн таптыг-ла даа дүш турган чүе. Хүнүн ишт деп чүеви от чалымы шонун турган дег. Анаада чүтүн-баадын аалгалыг мырым-би-ле хожу-шадерин, арга-экижипер дөдүрүп турар ыраагы куштар кыштан чаштынып, девадөржө кир-гилей бергелез. Дунааргы ишт агарда ыркык тургускан. Сактыр-га ону чүү-даа үрөсө, мөдө шы-кал болуп. Ичанал-да мынды өвөс. Орука маазаан машинадан хойган бора-хек орук чыныда чо-лоп кара-тадан улут үнгөн, өс-лаш үзүг теректин шышык ба-жын орта хожукаш, барымын чүте дүтүскетиг когаан сынын кы-ылдан чаа-ла харан үнү келген шөжөгөр кара бугучке көргөн, улут чакы дүжери күзөн-даа чүе-дег, улагылыг кылдыр өлө берип. Оон өтүгүт үтү ыракта бир-ле че-реде шаадынын чыдар Эрзин суу-нун даагы-биле холушак, мөржү-нү үрөп, арга-ыныша чамыгалын чоруткан. Бис он чамыс километр хире чоруткан-ла «Кызыл сылдыс» колхозтун төвү—Сарыг-Булуңга келгенис.

Колхозтун контроллагыа кире боорикчөс, даштында көргө, тө-рөн иштинде харыг, дегем эгин-нерик, шаанда мөге чоран хожу-лит, эшкыр арынын, чамык хара-тарын өр стола даагы-хара тулу алган, бижитинген олр. Ол чоң саааларыг холун сууну, бистин-биле мендешкен. Ол кичи колхоз дарганын ораакчымын Сандикчап болду. Бис ол колхозтун сүт-бараан ферманын ахылын сонутууган чо-роон үлөс бис.

— Мааза олуткан, мен силерге

мынды-мынды деп чүтү чугалаар боор мен, фермага чеге берген, ка-рап-биле көргөн дээр ийлаан—деп, эш Сандикчап чугалады. Ичанар баар чоруктуг-даа кичи мен, силерин элертп чедире берейн.

Фермаге боттаң ахытты чоруту-сун. Нарын уунуң бөдүзү кончүг каас-чараш чер. Тайгазыга улут чакы дүженин уламандан хем-кин суу савазын дайытар чы-гаан, хайнып мөргөн чыдар. Ахы-таг кичи кесерге эер дөсөдиге чешип турар. Сактырга чүтү-ла кес-жирбес дөш байгы-ла күжү-биле ахыттып, ол-бо сукпактарга барып үсөш, ажа калыткан, дошкур-ган-даа чыткан шыккан.

Колхозтун төп фермазы Нарын биле Эрзинин дагышкан бегин-дине каас-чараш бөдүзүгүг чеге-туруп турар. Ачаа бис келбес саада арай-ла өгөдөлөс турда бар-дымыс. Ичанал-да саанчылар инектерин саарыга белеткенип турар. Кара-жорг ахыттыг амак кичи колан инекти кезинде шык-тан хажырып өскөч чор.

— Ферма бо-ла болгай—деп, иш Сандикчап чугалады.—Мында эң дээр саанчы Сагаачы Доззат чүе. Оон ахылы-биле таныжып көрүнер. Оон өг-бүлөш шүтүгү бо фермада ахылдан турар...

Даштында көргө бөжөн чамык берген харыг хире, ортума кы-ныг, хүнге дөдүг берген арынын, бөжөн өвөс дүмүктүг, омак кэрэк тарыг, эргикчээр калат кеткен калай кичи калжаа шигей, мзон чаным-биле эртин бар чорда, мен оон айтырым:

— Сагаачы Доззат дээрн жай-

да ирги угай?

Демги кичи доктаай берген, өн-чоксунган хожуриг, кесек каа-мыт чок турган, оон харылады: — Ол кичи мен мейн, дыны—дөш хүдүзүгүг кагыс.—Чүү дү-гайып ирги?

— Силерин мында эң дээр саан-чы деп дынааш, ахылдарын та-ныжар болаан кичи мен.

— «Дээр саанчы» деп че?—деп мээ сөөжүгү дагынап, кайгаан шинчилей айтырды.—Мен дээр-даа өвөс, өскө саанчылар мыкаш кичи-ле болгай мен, дынамыс. Менден дээр саанчы районда бар-ла мы-наан. Үр чыл ахылдан дээрден башка...

Сагаачы Доззаттын эрткен үе-дин төөгүг кончүг солун. Ол шаанда ахымы-түргөтү байдалга чоралы. Ол неон-биле кады улус чүеви кы-лып берип, келетиктеп, калы-бер-ге амыралга чурттан чоралы. Са-гаачы Доззаттын кичи бооп, улаан-кирип келген, бир-ле дугаар бил-ген чүеви чегинмес, түргөдө. Ол чамыкын өгөдөн-ле улустан малын алаарын, инек саап берип, аалар арыныга хожустан чоруп өскөн. Ка-лыг-берге саанчы-чол ону бичи чамында-ла зар-берге ахылче алба-дылкан. Ол ичаналдыр саанчы болуп берген. Ичанал-даа оон саанчы ахылы чүгө чаа, колхозчу амы-ралдын үнине өскө уткалыг болуп, бөдүгүг, бөдүгүн колхозунга кылып бөр чалай күш-ахыл болуп берген. Ол ичанган сорук ки-риникниг ахылдан, районга саада талам-биле бирги чегин ап турар.

— Калжандан бөр калжаа кал-

чы болуп ахылдан келген силер?—деп, оон улачтылап айтырды.

— 1950 чылда колхозка кирген, оон бөр-ле үргүлчү саанчы болуп ахылдан келген мен. Ам мүтүр тос чыл саанчылан тур мен.

— Чаа тургустунган колхозка мал-дын продуктулу куу турган. Бо-дунуң херезинг мастери болуп өск саанчылар-даа чок турган. Мынды кичилер дараан-ла тыпты бербес-ле болгай. Чогуу-ла ичан, колхозтун тургустунганын баштайгы чы-дарында фермага эки саанчылар шилин тургузарынын дугайыла чугаа чоруп турган. Колхозтун баш-

таар чегинин кечигүнери мынча-дигип турганнар:

— Саанчы кылар кичи чогуу-ла Сагаачы Доззат өвөс чүе бе жонор? Ол кара чамыкын тура-ла улауса саанчылап өскөн кичи бол-базык бе.

— Шына-ла мынды! Ону саан-чы кылбайн кымын саанчы кылы-рыл!

— Болу-биле чугалаапыр херек. Ол оон кылып билер ахылы-дыр.

— Ичанал-даа ынавайн баар чаалаа...

Оон болу-биле чугалаапыр деп шинтирелен болган ону баштаар

Чурукта: саанчы кечигер Сагаачы Доззат биле Күндө Балчыг.

Орус күрүнениң составына Бурятияны киргениң 300 чыл болганына

Улустарның найыралының байырлалы

ЧЕЧЕКТЕЛИП ХӨГЖЭЭН РЕСПУБЛИКА

Бурят АССР-ниң ажилчы чоннары боттарының төөгүдө адалдыг хүнү — Орус күрүнениң составына Бурятияны киргениң 300 чыл болганына байырлалыг чыгарып турар.

1659 чылда Россияның составына Бурятияны киргениң 300 чыл болганына байырлалыг чыгарып турар. Бурят улусу улуг орус улусу-биле алыс-дунна найыралыг быылап тургускан. Уш чус чылдарың дүргүдө Буряттар орус алыс-дунналары-биле калык бодунун социал болуп национал хосталганы дөш демселди чорутуп келген.

Ханың Россияның үезинде бурят улусу, Россияның өске-даа улустары-биле бир дөмөй, ийи дашкыр дараалды көрүп, бодунун экономиканы болуп культураны калыбылап хөгжүдөр арганы чок чорган. Оң ажурнуа революция мурнунда Бурятия ханың Россияның эң-не хожудангай кылдыг черлериниң бирээни турган.

Чүгдө Октябрьниң социалистиг Улуг революцияның ачымы-биле бурят улусу бодунун аас-баскыч, хосталганы аң, бодунун национал хөгжүдөр чорутуп чедип алган.

Совет эрге-чакыргы бистиң чуртун улустарың, оң иштинде бурят улусу чус-чус чылдарыг хожудангай чоруткан алдыр, совет улустарың найыралдыг өг-бүдө-зинге оларын хостуг, бүгү таламды хөгжүдөргө калык дөмөйлөни ажилчы берген.

Бурятияның ажилчы чоннары-га төөгүдү бодунун болза 1923 чылда Бүгү-Россияның Төп Күөсөкчи Комитетиниң Президиуму Бурят Автономнуг Совет Социалистг Республиканы тургусканы болган. Ич-чынга бурят улусу бодунун төөгүдө эң-не баштай күрүне болуп чорутуп совет эрге-чакыргың ачымында чедип алган.

Республиканы тургусканы, оң экономиканың болган культураның хөгжүдөргө болза национал айттырарын шын шийитилээриниң чайылынаа үлгери болуп, Коммунистг партияның лекничи национал политикаының тилгеленини дугайын херечелеп турар.

Коммунистг партияны, оң лекничи Төп Комитетиниң ууртулгазы-биле, Совет чакыргың тургуч сагын салымшыкының ачымында, бистиң чуртувусту улустарың, бирин өсөөдө улуг орус улустун аң-сепкилдиг дууламчылы-биле Бурят АССР көшкүн болган чартык көшкүн хожудангай кал ажилдыг чер тургусканын илустирлиг-көз-хөдү республида кылдыр хуулан.

Дайын мурундагы беш чыл планнарының чылдарында республиканың деискеэринде улуг бүдүрүлгө черлер — Ленин орденин паровоз-вагон заводу, механизматтанган шил заводу, эт консерво комбинаты, балык комбинаты, мотор септар болган судно септар заводтар болган өске-даа улуг бүдүрүлгөлөр тургустунган. Дөмүр даш, алыс, фольдам, молибден, мыш үстүрү тургустунган болган калыбы-биле хөгжөөн.

Республиканың улуг үстүрү-нүн ийити продукцияны хөгжөөн 1923 чылдагы деискеэден 1940 чылда-ла 70 катап бедээ. Оз-ла үенин дүргүдө бүдүрүлгөлөрү саны 18 катап өскөн.

Ам үеде Бурятияда бо үениң мур-лачы техника-биле деритиниң 300 ажилч бүдүрүлгөлөр ажилдап турар. Үстүрү продукция аң республиканың ийити продукцияны 80 хуула чыгуур турар.

Бурятия Чөн Сибиряның экономикада чугула черин өзөп турар.

Бурят экономиктиг район чуртун тозан үш областарыңче үстүрү кылдырар болган чиг-этти берип турар.

Амгы чеди чылда республиканың үстүрү улам ылай хөгжүр. 1959—1965 чылдарда үстүрүң хөгжөөн ааза 2,3 катап, а аар үстүрүң — барык үш катап өсөр.

Лекничи кооператив планын амыдыралта боттандырганың түннелени республиканың көдө ажил-агында болган таравын чонуну амыдыралыңда үлгени өскөрүшкүлөр болган. Ам ында көдө ажил-агы улуг коллектив болган күрүне ажил-агылар — колхозтар болган совхозтар болуп турар. Олар 800 мүн ажилчтар черин ажилдап, бедик дүжүтүп аң турар.

Бурятияның көдө ажил-агының ажил-ишчилериниң шуугуру күш-ажиының түннелени мал ажиының продукцияны бүдүрүп дыка көүдөөн. Колхозтар болган совхозтар күт бүдүрүп 1953 чылда деискеэге 1958 чылда 36 муң тоннадан 87 муң тонна чедир азы 2,4 катап көүдөөн. Оз-ла үеде дүжүдөрү 2,3 катап өскөн.

Республикада улаттыг каттыгы-тырған 170 колхозтар хай алырды, бедик механизматтанган улуг ажил-агылар болуп турар. Колхозтар, совхозтар болган СС-терде 5300 тракторлар, 1500 тараа комбайнары, 500 сикен кестирер комбайнары болган көдө ажил-агының өске-даа хой-хөй техника-зы бар.

Колхозтарның орулгазы чыл бүрүе өсүп турар. 1953 чылда 1958 чылда чедир колхозтарның орулгазы 130 миллион рубль турганында 380 миллион рубль чеген. Ол чорук колхозчуларын күш-хүдүге ашма төлөвирин көүдөнип, туугуларын калбартып, хуваашпас фондуларын көүдөндөр арганы берген.

Экономиканың хөгжүдөргө үлгелээш, бурят улустун культураның чечектеген. Совет эрге-чакыргың чылдарында республида, культура, өртем, уран чүд болган чечен чогалды хөгжөөн. Ам Бурят АССР-де 650 ялга билгишкы-заларда 110 мүн ажилч уруулар өрөөнип турар. 11 мүн кижэ өрөөнип турар 15 тусай ортумак болган ийи дөмөй өрөөндөгү черлери ажилдап турар. Чүгдө сөөгү беш чылдарда бешин 7437 ортумак болган дөмөй билгитиг тусай өрөөндөгү черлери ажилдап турар.

Культура бажынарының, клубтар, кымыл буюуларын, калыбылааарының, библиотекаларының, музейлерин болган культура-чырыдышкының өске-даа албан черлериниң четкизи республиканы шыма алган.

Улуг орус улустун болган өске-даа улустарың чечен чогалыны болган уран чүдүнүн салдары-биле бурят улустун уран чүдү болган чечен чогалы шапкымы-биле хөгжөөн. Боттары театрларым, национал уран чүдүдү, чечен чогалыг болганына республиканың ажилчы чоннары чоргаарланып турар.

Бурят чогалчыларының чогалдары орус дыла, социалистг чурттарын — Кыдаттың, Моолдун, Венгрияны, Чехословакияны, Герман Демократтыг Республиканы улустарының чылдарында өчүдүртүнгөн. Оз ышкан орус классиктерин болган делегей литератураының хой-хөй чогалдары, совет улустарың чогалчыларының чогалдары бурят улусу бодунун дылында номчу турар.

Бурятияны театр уран чүдүнүн хөгжүдөргө дугайын бурят

театрларда орус болган делегей классиктериниң чогалдарын үндүрүп турары болур. Театрларын репертуарында бурят национал оперни болган белеттер көүдөөн. Республиканың чечен чогал болган уран чүд ажилдашчылары бот чылдыг ноябрьда Москвага болур декадазына ам белеткенип турар.

Бурят улустун кайгамчыктыг чедикшиктериниң бирөөн болза республикада өрөөниң хөгжүдөргө болур. Бүдүрүчү күштерин болган культураны шийилээр талазы-биле ажилчы чорутуп өртем-шинчилел албан черлери тургустунган.

Социалистг Бурятияда боттарың ажил-хөрөөни мастерлери бооп, совет улуска төлөнтүп бараан болган кайгамчыктыг калдары өзүп үнгөн. Улаттыг — Социалистг Күш-ажиыны Маалылары Ч. Н. Биксов, П. Чабан, коммунистг күш-ажиыны бригаданың уурутукчу Н. Бодыров, көдө ажил-агыда — хойжу И. Шоймпов, саанчылар П. Жалсанов, Д. Эрдинов, Н. Пурбуева болган оон-даа өскөлөр күш-ажиыды коммунистг өү-биле көөрүңү үлгериң көргүтүп турарлар. Оз ышкан өрөөндөгү — профессор Д. Д. Санжеев, Т. А. Бертаев, өрөөниң кандалыг И. Б. Цыденов, чогалчылар Ч. Х. Намсараев, Н. Балданов, Ч. Цыденов, Ж. Тумунов, артистер — ССР-ниң улустун артисти Г. Цыденов, РСФСР-ниң улустун артистери Ш. Генкин, И. Гендунов, Совет Эвилелиниң Маалылары генерал И. В. Баданов, Н. П. Тулаев болган оон-даа өскөлөр бурят улустун чоргааралы болуп турарлар.

Орус күрүнениң составына Бурятияның өкүлү-биле бактап киргениң 300 чыл оюн бурят улусу политиктиг болган күш-ажиыды улуг көдүрүлгүсүнүн үлгени — ССР-ниң XII съездиниң төөгүдү шийитилерин амыдыралга боттандырып, чеди чыл планын чедикшиктериниң күдөөсүниң ажилчы чоннар бүгү күштерини мөңсөп турар үеде байырлаадыг дөмөйлөп турар.

Совет Бурятияның ажилчы чоннары бистиң Төзөн чуртувустун бүгү улустары-биле калы коммунистг ийитиледиң тургузушкунунга боттарың төлөнтүп салымшыкыны кырып, Коммунистг партияны, оң лекничи Төп Комитетин дөмөйлөп улам-ла сирый маттыкшымын-биле боттарының улуг байырлалы — улустарың найыралыңды байырың өрттирип турар.

Бистиң тыва улус алыс-дунна чугула-биле шат төөгүдөн бөр кожа-тебөө, найыралдыг чурттан келген. Оз байырлал совет эрге-чакыргың чылдарында улам-ла быжыгып хөгжөөн. Бурят улустун төлөөкчилери Тывага экөн, бистиң ажил-агы болган культура тургузушкунуу-усту хөгжүдөр херекче Тыва Арат Республиканы үлгени-даа, амгы үеде дуулажып келген болган дуулажып турар. Ол чорук бистиң чуртувустун улустарың найыралың болган бот-боттарыңа дуулажып чорутуңуу база бир чайынаачык херектиң ол.

Бурят болган тыва улустарың найыралың херечизи кылдыр Совет Тываның ажилчы чоннары ССР-ниң обкомунун бирги секретары эш Токага баштаган төлөөлөрү Россияны составына Бурятияны өкүлү-биле бактап киргениң 300 чылдыг байырлалыга киржи-биле чоруткан.

Бөгүн тыва улус, Совет Эвилелиниң бүгү улустары-биле калы, алыс-дунна бурят улусуна ийи байыр чедирип, оң моон-даа ылай улуг чедикшиктерин болурун чуректиң ханымыдан күзөп турар.

Ф. Р. Козлов Вашингтонда чедө берген

ВАШИНГТОН. (СЭТА). ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги ораакчызы Ф. Р. Козлов болган ону үдөп чорутуп кижилер июль 30-де Филаделфиядан Вашингтонга чедө берген. Аэропортка Ф. Р. Козловту АКШ-тың ораакчы президентин Р. Никсон болган өске-даа албан кижилери, а ол ышкан Совет эчки чериниң төлөөкчилери үтүп алганылар.

Ф. Р. Козлова байыр чедирбешаан, АКШ-тың ораакчы президентин Р. Никсонун чугаалааны болза: «Бо ужуражышкыңнар ССР-биле АКШ-тың аразында харылааларга хамаарышкан чамдык айттырарың көөрүңгө болган тодаргайлаарыңа дууламч болур».

Ф. Козлов харым меделелинде АКШ-тың баштагы ажилдашчылары-биле ужуражышкыңнар болган беседалар калы-кайымын эки билчир арганы хандырар болган

сөөлү чылдар дүргүдө тургустунган чогучалыг өсөс байырлалың чайлаарыңа ийи болур деп ийегелин илергейлээ. Дайын сөөлүнде чылдарда тургустунган херек чок калтырар ийи-биле болган шийитилер ажил өртөш, делегейниң ийити дайынының үезинде чогучалыг хөгжүп турганы ышкан найыралдыг кожа-тебөө дөгүнаажыкының политикаыңче өгөлөп кирер деп боталды барымдаалап турар бис. Бис бодан көөрүтүскө анаа херектиг бүгү байдалдар ам бар деп, Козлов чугаалаан.

Түннелде, Совет Эвилелиниң болган Американың Каттышкан Штаттарының аразында харылаалар ол ийи чурттарың улустары-ның болган бүгү делегейниң улустарың чаагай чоруту дөш найыралдың өзүңгө хөгжүп болур болган хөгжүрү-даа ужураг деп идегиди Ф. Р. Козлов илергейлээ.

Ф. Р. Козловтун АКШ-та чоруп турары

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Июль 1-де ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги ораакчызы Ф. Р. Козлов сенатада ийи партияларының баштыңнарының болган даштык херект талазы-биле сенат комиссияның кижигүнериниң анаа алдар кылдыр тургускан эртенги шайлаалыңың сөөлүнде америка болган даштык корреспондентилерге дараалында меделели кылган: «Биске кончук аң болган таарымчалыг бесед болган. Ол бесед чугаалаашкың айттырарың талазы-биле калы-даа талазы-ның үеде боталарын тодаргайлаар арганы биске хандырар болган кончук дууламч болган».

ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги ораакчызы биле ужуражышкыңың тодаргайлаашаан, даштык херект талазы-биле сенат комиссияның кижигүнери эртенги шайлаалыңың калы-даа талазы-ның үеде боталарын тодаргайлаар арганы биске хандырар болган кончук дууламч болган».

Оң союда Ф. Р. Козлов корреспондентилерниң улуг бөлүтү-биле калы капиталы бажының сонугу-ган көргөн.

Хүниң ийиги чартында Ф. Р. Козлов АКШ-тың ораакчы президентин Никсон-биле оң кабинетинде ужурашкан. Бүдүн чартык шак кире тургустунган беседаның сөөлүнде Ф. Р. Козлов ону мавал турган корреспондентилерге меделели кылган: «Дөргү ораакчы президент-биле бистер алзон хөй чугула айттырарың чугаалажып көрдүскө. Илалтың, АКШ-ка мөң келгениңиң болган Москвага ула-выс ажиттыңар АКШ-тың делегелениге хамаарыштар дөргү Никсонун Совет Эвилелиниң баарың дугайын бистер чугаалаашкың».

Капиталың үнөр эжинге Ф. Р. Козловту Вашингтонун чурт-такчылары мөңсөшкөн хөй чон мавал турган. Совет күрүне ажил-ажиында олар ийи байырны чедирип, АКШ-ка оң аас-баскыч, чедикшиктерин аян-чоруту анаа күзөп турганаар.

Көдө АКШ-тың президентиниң тусай аалчылар хүлөп амыр резиденцияныга ораакчы президент Никсон ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги ораакчызы Ф. Р. Козлова алдар кылдыр улуг хүлөп алышкыны тургускан, анаа АКШ-тың күрүне секретары Гертер, АКШ-тың төлөөкчилер конгрессиң палатаының төлөөкчү Рейбер, сенаторлар, төлөөкчилер палатаының кижигүнери, күрүне департаментиниң болган салдык бөлүктөрүниң төлөөкчилери олурушканылар. Хүлөп алышкыны ийи, найыралдыг байдалдарда болуп өртөн.

Оң союда Ф. Р. Козлов корреспондентилерниң улуг бөлүтү-биле калы капиталы бажының сонугу-ган көргөн.

Хүниң ийиги чартында Ф. Р. Козлов АКШ-тың ораакчы президентин Никсон-биле оң кабинетинде ужурашкан. Бүдүн чартык шак кире тургустунган беседаның сөөлүнде Ф. Р. Козлов ону мавал турган корреспондентилерге меделели кылган: «Дөргү ораакчы президент-биле бистер алзон хөй чугула айттырарың чугаалажып көрдүскө. Илалтың, АКШ-ка мөң келгениңиң болган Москвага ула-выс ажиттыңар АКШ-тың делегелениге хамаарыштар дөргү Никсонун Совет Эвилелиниң баарың дугайын бистер чугаалаашкың».

Капиталың үнөр эжинге Ф. Р. Козловту Вашингтонун чурт-такчылары мөңсөшкөн хөй чон мавал турган. Совет күрүне ажил-ажиында олар ийи байырны чедирип, АКШ-ка оң аас-баскыч, чедикшиктерин аян-чоруту анаа күзөп турганаар.

Көдө АКШ-тың президентиниң тусай аалчылар хүлөп амыр резиденцияныга ораакчы президент Никсон ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги ораакчызы Ф. Р. Козлова алдар кылдыр улуг хүлөп алышкыны тургускан, анаа АКШ-тың күрүне секретары Гертер, АКШ-тың төлөөкчилер конгрессиң палатаының төлөөкчү Рейбер, сенаторлар, төлөөкчилер палатаының кижигүнери, күрүне департаментиниң болган салдык бөлүктөрүниң төлөөкчилери олурушканылар. Хүлөп алышкыны ийи, найыралдыг байдалдарда болуп өртөн.

Оң союда Ф. Р. Козлов корреспондентилерниң улуг бөлүтү-биле калы капиталы бажының сонугу-ган көргөн.

Хүниң ийиги чартында Ф. Р. Козлов АКШ-тың ораакчы президентин Никсон-биле оң кабинетинде ужурашкан. Бүдүн чартык шак кире тургустунган беседаның сөөлүнде Ф. Р. Козлов ону мавал турган корреспондентилерге меделели кылган: «Дөргү ораакчы президент-биле бистер алзон хөй чугула айттырарың чугаалажып көрдүскө. Илалтың, АКШ-ка мөң келгениңиң болган Москвага ула-выс ажиттыңар АКШ-тың делегелениге хамаарыштар дөргү Никсонун Совет Эвилелиниң баарың дугайын бистер чугаалаашкың».

Капиталың үнөр эжинге Ф. Р. Козловту Вашингтонун чурт-такчылары мөңсөшкөн хөй чон мавал турган. Совет күрүне ажил-ажиында олар ийи байырны чедирип, АКШ-ка оң аас-баскыч, чедикшиктерин аян-чоруту анаа күзөп турганаар.

Көдө АКШ-тың президентиниң тусай аалчылар хүлөп амыр резиденцияныга ораакчы президент Никсон ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги ораакчызы Ф. Р. Козлова алдар кылдыр улуг хүлөп алышкыны тургускан, анаа АКШ-тың күрүне секретары Гертер, АКШ-тың төлөөкчилер конгрессиң палатаының төлөөкчү Рейбер, сенаторлар, төлөөкчилер палатаының кижигүнери, күрүне департаментиниң болган салдык бөлүктөрүниң төлөөкчилери олурушканылар. Хүлөп алышкыны ийи, найыралдыг байдалдарда болуп өртөн.

Оң союда Ф. Р. Козлов корреспондентилерниң улуг бөлүтү-биле калы капиталы бажының сонугу-ган көргөн.

Хүниң ийиги чартында Ф. Р. Козлов АКШ-тың ораакчы президентин Никсон-биле оң кабинетинде ужурашкан. Бүдүн чартык шак кире тургустунган беседаның сөөлүнде Ф. Р. Козлов ону мавал турган корреспондентилерге меделели кылган: «Дөргү ораакчы президент-биле бистер алзон хөй чугула айттырарың чугаалажып көрдүскө. Илалтың, АКШ-ка мөң келгениңиң болган Москвага ула-выс ажиттыңар АКШ-тың делегелениге хамаарыштар дөргү Никсонун Совет Эвилелиниң баарың дугайын бистер чугаалаашкың».

Капиталың үнөр эжинге Ф. Р. Козловту Вашингтонун чурт-такчылары мөңсөшкөн хөй чон мавал турган. Совет күрүне ажил-ажиында олар ийи байырны чедирип, АКШ-ка оң аас-баскыч, чедикшиктерин аян-чоруту анаа күзөп турганаар.

Көдө АКШ-тың президентиниң тусай аалчылар хүлөп амыр резиденцияныга ораакчы президент Никсон ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги ораакчызы Ф. Р. Козлова алдар кылдыр улуг хүлөп алышкыны тургускан, анаа АКШ-тың күрүне секретары Гертер, АКШ-тың төлөөкчилер конгрессиң палатаының төлөөкчү Рейбер, сенаторлар, төлөөкчилер палатаының кижигүнери, күрүне департаментиниң болган салдык бөлүктөрүниң төлөөкчилери олурушканылар. Хүлөп алышкыны ийи, найыралдыг байдалдарда болуп өртөн.

Оң союда Ф. Р. Козлов корреспондентилерниң улуг бөлүтү-биле калы капиталы бажының сонугу-ган көргөн.

Хүниң ийиги чартында Ф. Р. Козлов АКШ-тың ораакчы президентин Никсон-биле оң кабинетинде ужурашкан. Бүдүн чартык шак кире тургустунган беседаның сөөлүнде Ф. Р. Козлов ону мавал турган корреспондентилерге меделели кылган: «Дөргү ораакчы президент-биле бистер алзон хөй чугула айттырарың чугаалажып көрдүскө. Илалтың, АКШ-ка мөң келгениңиң болган Москвага ула-выс ажиттыңар АКШ-тың делегелениге хамаарыштар дөргү Никсонун Совет Эвилелиниң баарың дугайын бистер чугаалаашкың».

Капиталың үнөр эжинге Ф. Р. Козловту Вашингтонун чурт-такчылары мөңсөшкөн хөй чон мавал турган. Совет күрүне ажил-ажиында олар ийи байырны чедирип, АКШ-ка оң аас-баскыч, чедикшиктерин аян-чоруту анаа күзөп турганаар.

Көдө АКШ-тың президентиниң тусай аалчылар хүлөп амыр резиденцияныга ораакчы президент Никсон ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги ораакчызы Ф. Р. Козлова алдар кылдыр улуг хүлөп алышкыны тургускан, анаа АКШ-тың күрүне секретары Гертер, АКШ-тың төлөөкчилер конгрессиң палатаының төлөөкчү Рейбер, сенаторлар, төлөөкчилер палатаының кижигүнери, күрүне департаментиниң болган салдык бөлүктөрүниң төлөөкчилери олурушканылар. Хүлөп алышкыны ийи, найыралдыг байдалдарда болуп өртөн.

Оң союда Ф. Р. Козлов корреспондентилерниң улуг бөлүтү-биле калы капиталы бажының сонугу-ган көргөн.

Хүниң ийиги чартында Ф. Р. Козлов АКШ-тың ораакчы президентин Никсон-биле оң кабинетинде ужурашкан. Бүдүн чартык шак кире тургустунган беседаның сөөлүнде Ф. Р. Козлов ону мавал турган корреспондентилерге меделели кылган: «Дөргү ораакчы президент-биле бистер алзон хөй чугула айттырарың чугаалажып көрдүскө. Илалтың, АКШ-ка мөң келгениңиң болган Москвага ула-выс ажиттыңар АКШ-тың делегелениге хамаарыштар дөргү Никсонун Совет Эвилелиниң баарың дугайын бистер чугаалаашкың».

Областың чурукчулары — Совет Тываның 15 чыл оюнга

Улуг Совет Эвилелиниң хөй национал улустарының найыралдыг улуг өг-бүдөсүнө Тываның киргениң бээр он беш чыл оюн бистиң областың ажилчы чоннары демделээр. Улусу чогалыңаан мастерлери биле калы областың чурукчуларының коллектив ол хөй уткүштүр боттарының чогалыңа ажилың чедикшиктерин көргүзөр дөш амгы үеде күженишкы-биле белеткенип турар. Анаа хамыктың мурнуна кылдыг ажилчыларын делегелестеи организастаттыңар.

Делегелестеи белеткелдериниң үезинде чүгдө чурукчуларың өсөс, а ол ышкан ыштан болган чоннар даштан аны-бүрү чүдүлөр чааза база чөс-хала аймаанда кулуп шуткан кылымдар кылдыр семер мастерлериң ажилдары база чугула черин өзөп турар. Облукс-комуну культура өргөлелинде тургускан делегелестеи комитетиниң ийи айланың дүргүдө семер кижилериниң бүдүрүп кылганы он ажилч белең чүдүлөр болган чогалыңа ажилдарының талазы-биле өлөң каш чагылар база кирген.

Хүлөп алыштан чүдүлөриң айланың Бай-Тайга районун «Тилгелестеи» колхозтуң колхозчуу Хертек Тойбу-Хазың чоннар даштан кылган кылгылары, Чаа-Хал райондан Норбу биле Монгуш Черикчи, Барыш-Хемчик райондан Хертек Монгалың болган оон-даа өскөлөриң ыштан чааза кылган ажилдары улуг сонугурады болурун турар. Оларын делегелестеи чорутуң ол ажилдары колхозчу араттарың күш-ажиың амыдыралын илеретпешаан, национал тускай шынарылың болган мергелелдег ажилдарының талазы-биле онза-ла турар. Делегелестеи организастарыңа чарыдар ашма-хөрөг-ти-ниң улуг деисин чоннар даштан болган ыштан кылган аны-бүрү чүдүлөргө чарыгдарын көрүп турар.

Ич-чынга хөй-хөй чурукчулар делегелестеи белеткелестеи комитет киржи, боттарының чогалыңа ажилын амыдыралдан хөрүк кылдыр чорудуп, боттустун чурумаларын хөй көргүзүрүң ораакчы чоруктар бар дөргөн шуту чугаалаа чогур. Эки шынарың чуруктар чогалын кылдыр төлөө, колхозтарга, совхозтарга болган бүдүрүлгөлөргө, туугуларга ула-хара барып, амыдыралче ханылап кирер херек.

Оон-биле хойбаштыр Тываның он беш чыл оюнда болур делегелестеи

мастерлериң дуулажыңа оларга дашкыр ажилды организастаары өргөсчү чугула.

Делегелестеи комитет бол